

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 5/2001 vp

Hallituksen esitys laiksi ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta ja eräksi siihen liit- tyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä maaliskuuta 2001 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 21/2001 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- opetusneuvos Marita Savola ja johtaja Juha Arhinmäki, opetusministeriö
- suunnittelujohtaja Petri Pohjonen, Opetushallitus
- rehtori Eero Kasanen, Helsingin kauppakorkeakoulu
- rehtori Henrik Wolff, Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola
- kehittämisjohtaja Eeva-Liisa Antikainen, Espoon-Vantaan ammattikorkeakoulu
- rehtori Pertti Törmälä, Espoon-Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu EVTEK
- johtava rehtori Osmo Lampinen, Humanistinen ammattikorkeakoulu
- rehtori Mauri Panhelainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- rehtori Marja-Liisa Tenhunen, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
- yksikön johtaja Annikki Lämsä, Oulun seudun ammattikorkeakoulu
- rehtori Aune Jutila, Tampereen sosiaalialan oppilaitos

- erityisasiantuntija Antti Virtanen, Suomen Kuntaliitto
- maakuntajohtaja Pekka Turunen, Satakuntaliitto
- johtaja Tytti Varmavuo, Nokia
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava ry
- koulutuspolitiittinen asiamies Tarja Tuominen, Palvelutyönantajat ry
- koulutuspäällikkö Markku Liljeström, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtaja Martti Pallari, Suomen Yrittäjät
- koulutuspäällikkö Manu Altonen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiamies Mervi Huuskonen, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- koulutus- ja teollisuuspolitiittisen yksikön johtaja Hannu Saarikangas, Insinööriliitto
- kehitysjohtaja Pirkko Ruuskanen-Parrukoski, Marttaliitto ry
- apulaisosastopäällikkö Pentti Aho, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- varapuheenjohtaja Jouni Kantola, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto - SAMOK ry
- edunvalvontasihteeri Petri Mustakallio, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
- kehitysjohtaja Anja Uljas, Suomen Ekonomiliitto - Finlands Ekonomförbund - SEFE ry

- erityisasiantuntija Anne Boström ja ammattija koulutusasiain jaoksen jäsen Tuula Nykänen, Suomen Työterveyshoitajaliitto ry
- koulutuspoliittinen vastaava Lauri Luoto, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL
- apulaisjohtaja Anneli Manninen, Sähkö- ja elektroniikkateollisuusliitto SET
- toiminnanjohtaja Ismo Kokko, Tradenomiliitto ry
- hallituksen varapuheenjohtaja Ritva Laakso-Manninen ja pääsihteeri Kaj Malm, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- rehtori Lauri Lajunen, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- professori Pertti Kansanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta. Kokeilun tarkoituksena on hankkia kokemuksia jatkotutkinnon kehittämiseksi. Kokeiluluvat myöntäisi opetusministeriö. Jatkotutkinnot olisivat ehdotuksen mukaan laajuudeltaan 40—60 opintoviikkoa. Laissa säädettäisiin lisäksi edellytyksistä, joilla lupa voidaan myöntää, kelpoisuudesta jatkotutkinto-opintoihin ja opiskelijavalinnasta. Kokeilun aikana jatkotutkintojen rahoitus olisi sama kuin ammattikorkeakoulun ammatillisten erikoistumisopintojen rahoitus.

Aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin ja työtömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi kokeilun ajaksi viittaussäännökset ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilua koskevaan lakiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002. Lait olisivat voimassa 31 päivään heinäkuuta 2005. Lain voimaolon päättymisen jälkeenkin niitä sovellettaisiin lain voimassa ollessa aloitetun koulutuksen järjestämiseen sen päättymiseen saakka.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen tarvetta koskeva keskustelu on alkanut Suomessa systemaattisesti vuonna 1997 Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen käynnistämällä valmistelutyöllä. Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osasto puolestaan asetti 1998 helmikuussa valmisteluryhmän laatimaan suunnitelman ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen pilottivaiheesta. Tämä hallituksen esitys on valmisteltu valtioneuvoston 1999 koulu-

tuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasa tehdyn linjauksen pohjalta.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan työelämän nopeat muutokset, kansainvälistyminen, toimintaympäristön teknistyminen sekä yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset edellyttävät jatkuvaa aikuisväestön osaamistason huoltoa ja yrityksiltä ja työyhteisöiltä kykyä vastata kasvaviin ja uudella tavalla laajeneviin asiantuntijuusvaatimuksiin. Koulutusjärjestelmän tulee kyetä vastaamaan tehokkaasti näihin tarpeisiin. Valiokunnan mielestä jatkotutkinto voi palvella erityisesti jo pitkään työelämässä olleita henkilöitä, joilla on tarve uudistaa omaa ammattitaitoaan myös teoriaopinnoilla. Työelämään tiiviisti kytkeytyvä koulutus, joka voidaan suorittaa työn ohella, kuten ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokoulutus, edesauttaa koulu-

tuksen nopeaa hyödyntämistä eikä vaadi päätoimisen opiskelun tapaan pitkää poissaoloa työelämästä.

Valiokunta yhtyy kokeilulain tavoitteista todtettuun. Määräaikaisen kokeilun avulla hankitaan tietoa ja kokemuksia ammattikorkeakoulujen jatkokutkintojärjestelmän rakenteesta ja laajuudesta, työelämän tarpeista ja työelämäyhteyksistä sekä asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä.

Ammattikorkeakoulut ovat kehittäneet eri koulutusaloilla kiinteitä ja jatkuvasti kehittyviä yhteistyösuhteita yrityksiin ja muihin työelämän organisaatioihin. Tässä on käytetty hyväksi kaikkiin tutkintoihin kuuluvia käytännön opintoja työelämässä, opinnäytetöiden tekemistä yritysten toimeksiantoina sekä moninaista hankeyhteistyötä, joka on sisältänyt myös kehittämyhteistyötä. Yhteistyön tiivistyessä ja syvennyessä ammattikorkeakoulut ovat solmineet viime vuosina monipuolisia yhteistyösopimuksia erityisesti eri toimialojen nopeasti kehittyvien ja muiden ns. edelläkävijäyritysten kanssa. Sosiaali- ja terveystalalla kiinteä yhteistyö on toteutunut erityisesti suurten työnantajien, kuten sairaanhoitopiirien sekä kaupunkien sosiaali- ja terveystoimen kanssa.

Ammattikorkeakoulujen jatkokutkinnoista voi kehittyä korkeatasoinen ammatillinen jatkokutkinto, jossa aikuisopiskelija voi elinikäisenä oppijana hyödyntää hankittua työelämän kokemusta ja joka myös suoritetaan useimmiten työssäkäynnin ohessa ja siihen kiinteästi liittyen. Jatkokutkinto voi olla luonteeltaan, tavoiltaan ja oppimisprosessina uudenlainen työelämälähtöinen aikuiskoulutustutkinto ja se poikkeaa siten selvästi esimerkiksi yliopistojen maisteriopinnoista. Se eroaa luonnollisesti selkeästi myös tieteellisistä jatkokutkinnoista, liseniaatin ja tohtorin koulutuksesta yliopistoissa. Valiokunta pitää näitä tavoitteita niin merkittävinä, että kokeilu on tarkoituksenmukaista toteuttaa.

Valiokunta korostaa sitä, että valittavien alojen ja koulutusohjelmien tulee muodostaa riittävän monipuolinen kokonaisuus kokemusten ja tulosten arvioimiseksi. Tämä voi valiokunnan mielestä tapahtua noin 300:n vuosittain aloitta-

van opiskelijan määrän puitteissa. Hallituksen esityksen mukaan kokeilu on tarkoitus käynnistää aloilla, joilla työelämän nopean kehityksen ja kansainvälistymisen johdosta henkilöstön jatkokoulutustarve ja nykyisen osaamisen uudistamisen tarve on akuutein. Tällaisiksi aloiksi on arvioitu kauppa ja hallinto, tekniikka ja terveydenhuolto. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan jatkokutkintoon johtavien koulutusohjelmien valinnassa painotetaan ammattikorkeakoulujen tehtävää pk-yritysten sekä hyvinvointipalvelujen henkilöstön osaamisen ja näiden alojen kehitysedellytysten vahvistamisessa. Valiokunta kannattaa näiden alojen sisällyttämistä kokeiluun. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että sosiaalialan sisällyttäminen kokeiluun ei ole hallituksen suunnitelmissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että myös sosiaaliala liitetään kokeiluun mukaan, jolloin yhtenä kokonaisuutena olisi terveydenhuolto ja sosiaaliala. Näiden alojen muuhun koulutusrakenteeseen on hyväksytty ratkaisumalli sosiaali- ja terveysalan yhteisestä osaamisesta. Molempien alojen osaamista tarvitaan rinnakkain myös nyt terveysalalle ehdotetuilla vanhustenhuollon, mielenterveystyön ja päihde- ja huumetyön toiminta-alueilla. Tämä voi valiokunnan mielestä tapahtua nostamatta aloituspaikkamääriä suunnitellusta 300:sta.

Nykyään työelämässä vaaditaan yhä enemmän valmiuksia moniammatilliseen tiimi- ja verkostotyöhön. Sen vuoksi valiokunta painottaa sitä, että jatkokutkinto-opinnoissa on tarkoitus luoda uutta myös siten, että perinteiset koulutusohjelmarajat rikotaan. Ammattikorkeakoulun jatkokutkintoja tulee kehittää kohti monialaisia koulutusalat ja -ohjelmat ylittäviä jatkokutkintoja. Näin ollen on tärkeää myös se, että useat ammattikorkeakoulut voivat yhteishankkeella osallistua kokeiluun. Valiokunta korostaa myös sitä, että kokeiluun ei saa päästä vain niitä, jotka "ensimmäisellä kierroksella" saivat kokeiluluvan, vaan kokeilun kuluessa voidaan kokeilulupia myöntää uusille kokeiluun pyrkiville ja myös uusia alueita em. kolmen alan sisällä voidaan ottaa myöhemminkin kokeilun piiriin.

Valiokunnan harkinnassa on keskeisimmäksi tekijäksi noussut annettavan koulutuksen laatu. Suomen laajasta ammattikorkeakouluverkostosta on mahdollisuus valita laadukkaimmat kokeiluun ja samalla ottaa huomioon myös 5 §:n 2 momentin mukaisesti huomioitavat tekijät. Laadun tulee olla ensisijainen tekijä kokeilulupia myönnettäessä. Laadun varmistamiseksi valiokunta ehdottaa myös sitä, että päätökset kokeilulupien myöntämisestä tehdään arviointineuvoston ehdotuksen perusteella.

Lakiehdotuksen 12 §:ssä säädetään kokeilun seurannasta ja arvioinnista. Valiokunta pitää kokeilukauden aikaista arviointia tärkeänä. Kokeilun kuluessa tehtävän arvioinnin tulokset on hyödynnettävä niin, että syntyvät hyvät käytännöt voidaan tehokkaasti levittää koulutuksen ja työelämän kehittämiseksi.

Hallitus ehdottaa, että jatkotutkinnon asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Kuitenkin 2 §:n 1 momentin 1. virkkeessä todetaan, että ammattikorkeakoulun jatkotutkinto on korkeakoulututkinto. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tämän täsmällisemmin ei tutkinnon asemasta säädetä kokeilun aikana alemmantasoisilakaan säädöksillä. Valiokunnan mielestä jatkotutkinnon nimike ja rinnastus muihin tutkintoihin tulee tehdä perusteellisen harkinnan ja selvitysten jälkeen siinä vaiheessa, kun kokeilun perusteella tehdään johtopäätöksiä.

Yksityiskohtaiset perustelut

3 §. Pykälässä määritellään jatkotutkinto-opintojen tarkoitus. Jatkotutkinto voi parantaa ennen kaikkea elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia sekä koulutuksen ja työelämän läheisen yhteyden periaatetta. Kokeilussa toteutetaan sitä elinikäisen oppimisen periaatetta, että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla on erilaisen lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen ohella mahdollisuus saavuttaa tutkintokoulutuksen kautta uusi ammattitaitotaso oman tutkintonsa ja työkokemuksensa pohjalta ammattikorkeakoulussa.

4 §. Kuten yleisperusteluissa on todettu, keskeistä kokeilulupien myöntämisessä on laatu. Tämän arvioinnin vahvistamiseksi valiokunta ehdottaa 4 §:n 1 momenttiin muutosta, jonka mukaan kokeiluluvat myönnetään korkeakoulujen arviointineuvoston ehdotuksen perusteella.

5 §. Pykälässä säädetään kokeiluluvan myöntämisen edellytyksistä ja kokeiluhakemuksen arvioinnista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan ammattikorkeakoulun toimiluvan tulee olla ollut voimassa vähintään kaksi vuotta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että osa väliaikaisista ammattikorkeakouluista vakinaistettiin vasta 1.8.2000. Näiden joukossa on kuitenkin ammattikorkeakouluja, jotka ovat muun muassa menestyneet hyvin korkeakoulujen arviointineuvoston toteuttamassa vuoden 2000 koulutuksen laatuysikköarvioinnissa sekä vuoden 2001 aluekehitysvaikutuksen huippuyksikköarvioinnissa. Valiokunta katsoo, että hallituksen esittämä toimiluvan voimassaoloaika ei ole nykytilanteessa oleellinen laatutekijä. Sen vuoksi valiokunta on poistanut 1 momentin 1 kohdan.

Yleisperusteluissa koulutusalojen ja -ohjelmien rajojen rikkomisesta todettuun viitaten valiokunta katsoo, että 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan (hallituksen esityksessä 2 ja 3 kohdat) edellytykset rajaavat liikaa mahdollisuuksia valiokunnan tavoitteen saavuttamiseksi. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa ao. kohtien sisältöä väljennettäväksi.

Lisäksi valiokunta on tehnyt 3 kohtaan sanallisen täsmennyksen.

Yleisperusteluissa ja 4 §:n perusteluissa todettuun viitaten valiokunta on lisännyt laadun myös 2 momentissa tarkoitetun arvioinnin kriteeriksi.

Valiokunta korostaa sitä, että kokeilun tulee olla myös alueellisesti ja kieliryhmittäin tasapainoinen kokonaisuus. Valiokunnan mielestä ruotsinkielistä jatkokoulutusta tulee olla kokeilun alusta lähtien.

12 §. Valiokunta on tehnyt 2 momenttiin teknisen korjauksen.

14 §. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tullut esille, että monet ammattikorkeakoulut ovat jo valmistautuneet mahdollisen jatkotutkintokoulutuksen antamiseen. Valiokunta on kuitenkin muuttanut hallituksen esitystä niin, että myös sellaiset ammattikorkeakoulut, jotka eivät voisi hakea korkeakoululupaa hallituksen esityksen tultua hyväksytyksi sellaisenaan, voivat nyt tulla kilpailemaan kokeiluluvista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kokeilulupien myöntämisen prosessi ajoitetaan niin, että myös näille mahdollisille ns. uusille hakijoille jää riittävästi valmistelu-aikaa. Lisäksi on välttämätöntä, että kokeiluluvan myöntämisen jälkeen on riittävästi aikaa opetuksen yksityiskohtaiseen

valmisteluun sekä opiskelijoiden rekrytointiin. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut voimaantulosäännöstä niin, että kokeilulain mukaiset opinnot voi aloittaa aikaisintaan 1.8.2002.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina, ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

1.

Laki

ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §
(Kuten HE)

4 §

Kokeilulupa

Opetusministeriö voi myöntää luvan kokeiluun ammattikorkeakoulun hakemuksesta ja korkeakoulujen arviointineuvoston ehdotuksen perusteella.

(2—3 mom. kuten HE)

5 §

Kokeiluluvan myöntämisen edellytykset ja kokeiluhakemuksen arviointi

Kokeiluluvan myöntämisen edellytyksiä ovat:

1) (Poist.)

1) ammattikorkeakoulusta on valmistunut ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä asianomaisella tai jatkotutkinto-opintoja tukevalla koulutusosalalla;

2) ammattikorkeakoulu on järjestänyt ammatillisia erikoistumisopintoja asianomaisella tai jatkotutkinto-opintoja tukevalla koulutusosalalla; sekä

3) ammattikorkeakoulussa on asianomaisella alalla (poist.) yliopettajat, jotka voivat ottaa vastatakseen jatkotutkinto-opinnoista ja jotka täyttävät yliopettajien tohtorin tai lisensiaatin tutkintoa taikka taiteellisia ansioita koskevat ammattikorkeakouluopinnoista annetussa asetuksessa (256/1995) säädetty kelpoisuusvaatimukset.

Kokeilulupahakemusten arvioinnissa otetaan huomioon koulutuksen laatutaso, kokeiluhankkeen tavoitteet, koulutus- ja työvoimatarve, yhteydet työelämään, tutkimus- ja kehitystyö asianomaisella tai jatkotutkinto-opintoja tukevalla koulutusosalalla sekä se, että kokeiluista muodostuu alueellisesti ja kieliryhmittäin tasapainoinen kokonaisuus.

6—11 §
(Kuten HE)

SiVM 5/2001 vp — HE 21/2001 vp

12 §

Kokeilujen seuranta ja arviointi

(1 mom. kuten HE)

Kokeilut arvioi *korkeakoulujen* arviointineuvosto kokeilukauden aikana.

13 §

(Kuten HE)

14 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten HE)

Tämän lain mukainen koulutus voidaan aloittaa aikaisintaan 1.8.2002.

Lakia sovelletaan lain voimassa ollessa aloitetun koulutuksen järjestämiseen sen päättymiseen saakka.

(4 mom. kuten HE:n 3 mom)

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd
jäs. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /kesk
Jyrki Katainen /kok
Inkeri Kerola /kesk
Ossi Korteniemi /kesk
Markku Markkula /kok

Osmo Puhakka /kesk
Leena Rauhala /kd
Säde Tahvanainen /sd
Ilkka Taipale /sd
Irja Tulonen /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Christina Gestrin /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.